

SOYA O'SIMLIGINING XUSUSIYATLARI

Mamanazarova Noila

Qurbonova Ra'no

DTPI Biologiya yònalishi 3-bosqich talabalari.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14493905>

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi soya òsimligining xususiyatlari, òsishi, rivojlanishi, kòpayishi, kelib chiqishi, tuzilishi haqida òrganilgan. Soya òsimligining òziga xos xususiyatlari va inson organizmi uchun foydali tomonlari òrganilgan.

Kalit sòzlar: Soya, dukkak, simbioz, ildiz, tugunakli bakteriya.

CHARACTERISTICS OF THE SOYBEAN PLANT

Annotation. In this thesis, the properties, growth, development, reproduction, origin, and structure of the soybean plant are discussed.

Key words: soybean, bean, symbiosis, root, nodule bacterium.

ХАРАКТЕРИСТИКА РАСТЕНИЯ СОИ

Аннотация. В данной дипломной работе рассмотрены свойства, рост, развитие, размножение, происхождение и строение растения сои.

Ключевые слова: соя, фасоль, симбиоз, корень, клубеньковая бактерия.

Soyaning vatani Hindiston va Xitoy xisoblanadi. Oqsil va moyga boy mahsulot sifatida yer yuzida keng miqyosida o'stiriladi. Soya asosan Uzoq Sharqda hamda Gruziya, Moldova, Stavropol o'lkasi, Ukrainada, ba'zan O'zbekistonda ham o'stiriladi. Soya Burchoqdoshlar (Dukkakdoshlar) oilasiga mansub bir yillik o't o'simlik. Poyasi tik o'suvchi, shoxlangan, balandligi 30–70 sm.

Barglari uch bo'lakli (bargchalari yirik, tuxumsimon) murakkab bo'lib, poya va shoxlarida uzun bandi yordamida ketma-ket o'rnanishgan. Mayda, oq yoki binafsha rangli (ba'zan qizil rangli), besh bo'lakli (kapalaguldoshlar oilasiga xos tuzilgan) gullari barg qo'ltig'idan o'sib chiqqan shingil gulto'plamiga joylashgan. Mevasi 1–4 urug'li dukkak. Iyul-avgust oylarida gullaydi, avgust-sentyabrda mevasi etiladi. O'suv davri 75-100 kun. Soya issiqsevar va namsevar o'simlik, yorug'sevar qisqa kun o'simligi. 21-23°C da yaxshi rivojlanadi. Urug'i 6-10°C da unib chiqadi.

Soya o'zidan changlanadi. Gullash davri 15-55 kun davom etadi. Vegetatsiya davrida har 10-12 kunda sug'orish kerak. Soya (Maksimal glitsin) - sharqiy Osiyoda yashovchi dukkakli o'simliklar turi. Ushbu mintaqadagi odamlar ovqatlanishining muhim qismini tashkil etadi.

Bugungi kunda u asosan Osiyo, Janubiy va Shimoliy Amerikada o'sadi. Soya yuqori sifatli oqsildir. Kuniga bir yoki ikki porsiya soya mahsuloti sog'ligimiz uchun foydali bo'lishi mumkin.

1-rasm Soya òsimligi

Soya suyak sog'lig'ini yaxshilaydi, shuningdek, yurak-qon tomir kasalliklari, insult va ba'zi saraton turlari kabi bir qator kasalliklar xavfini kamaytiradi. 1. Qandli diabet kasalligidan himoya qiladi. Tola va oqsilning manbai sifatida, sog'lom vazn ortishiga yordam beradigan ozuqa, yuqori yog'li tarkibga qaramay, xolesterinsiz diabetni boshqarishga yordam beradi. Soya fasolini iste'mol qilish diabetni davolash va oldini olishning samarali usuli hisoblanadi. Bir nechta tadqiqotlarga ko'ra, soya tanadagi insulin retseptorlarini ko'paytirish qobiliyatiga ega. Bu diabetning birinchi navbatda paydo bo'lishining oldini oladi yoki agar sizda diabet bo'lsa, kasallikni samarali boshqarishga yordam beradi. Bundan tashqari, soyada uglevodlar miqdori juda past.1. Soya kamqonlikni davolashda samaraliTemir va mis soyada ko'p miqdorda topilgan ikkita muhim mineraldir. Ikkala komponent ham qizil qon hujayralarini ishlab chiqarish uchun juda muhimdir.1.

Yurak-qon tomir kasalliklaridan himoya qiladi Soyaga boy parhezga amal qilish insult va yurak-qon tomir kasalliklaridan himoya qiladi. Soya fasoli yurak kasalligi uchun ma'lum xavf omillari bo'lgan umumiy xolesterin va yomon xolesterin (LDL xolesterin) darajasini pasaytiradi.

Qon bosimini pasaytiradi. Bu qon tomirlarini yaxshilaydi.

Donidan olein-linol guruhiga mansub moy, oqsilga boy soya unib olinadi. Doni, pishib yetilmagan (dumbul) dukkagi ovqatga ishlatiladi. Soya unidan kolbasa mahsulotlari, sut, tvorog, qandolat, mahsulotlari tayyorlashda foydalaniladi. Somoni, to'poni, ko'k poyasi, pichani, silosi oziqa sifatida chorva mollariga beriladi. Ovqatga soyaning yetilib pishgan urug'i, undan olingan moy hamda yetilib pishmagan, dumbul xolidagi mevasi – dukkagi ishlatiladi. Soya ovqatga ko'p ishlatiladigan, to'yimli hamda juda foydali o'simlik. Urug'idan un va krupa (yorma) qilinadi, moy va oqsil olinadi. Bu mahsulotlardan sut, tvorog, sirok, kolbasa, non, pechene, keks, konfet, shokoladlar, kofe, turli souslar, konservalar, makaronlar va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari tayyorlashda foydalaniladi. Dumbul holiday dukkaklaridan tayyorlangan konserva juda foydali, to'yimli va juda yoqimli mahsulotdir.

Miya rivojlanishini rag'batlantirish. Oddiy vaqtda ko'proq soya yog'ini iste'mol qilish ham miya rivojlanishiga yordam beradi, chunki soya yog'i soya lesitini, ba'zi B vitaminlari va E vitaminiga boy. Bu moddalar inson miyasining normal rivojlanishi uchun muhim oziq moddalardir. Ular nafaqat inson miyasidagi neyronlarning ovqatlanishini ta'minlay oladi, balki miya hujayralarining yangilanishi va metabolizmini rag'batlantirishi mumkin. Doimiy iste'mol qilish xotirani yaxshilaydi va intellektual rivojlanishga yordam beradi.

2-rasm Soya yogi

Ko'zlargizni himoya qiling. Soya yog'i inson tanasi uchun boy oziqlanishni ta'minlashi mumkin. U nafaqat o'simlik oqsili va palmitik kislota, stearik kislota va linoleik kislota va inson tanasi uchun foydali bo'lgan boshqa ingredientlarni o'z ichiga oladi, balki karotin va A vitaminiga boy.

Bu moddalar inson ko'zining rivojlanishi uchun foydalidir. Bu juda ijobiy ta'sir ko'rsatadi. U retinaning faoliyatini yaxshilaydi va zararli moddalarning inson ko'ziga zarar etkazishini oldini oladi. Soya yog'ini muntazam iste'mol qilish ko'rish qobiliyatini yaxshilaydi va ko'z kasalliklarining oldini oladi.

REFERENCES

1. Jo'rayeva M.A. Dorivor o'simliklar atlas (o'quv qo'llanma) Toshkent. Noshir nashriyoti-2019. 5-6 bet.
2. Xalmuratov.M.A., Hamroyeva.M.K., Sodiqova.D.G. Botanika tadqiqot usullari. Toshkent-"NIF MSH"-2024.
3. Pulatova T.P, Xolmatov X.X. Farmakognoziya amaliyoti — Toshkent: Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2002.-360 bet.